

Benyovszky Krisztián: *A Morgue utcától a Baker Streetig – és tovább*. Pozsony–Dunaszerdahely: Kalligram, 2016. 376 p. ISBN 978-80-8101-947-0

Keserű József

Benyovszky Krisztián új könyvének címe (*A Morgue utcától a Baker Streetig – és tovább*) könnyen félrevezetheti a felületes szemlélőt, hiszen elsősorban *nem* Edgar Allan Poe és Arthur Conan Doyle műveiről szóló tanulmányokat tartalmaz, hanem azokat a (nem kizárólag irodalmi) műveket állítja középpontba, amelyek e szerzők szövegeihez – különféle módon – kapcsolódnak. Ebből kifolyólag tehát nem a könyv címében megjelenő ikonikus helynevek válnak hangsúlyossá, hanem az, ami „tovább” van: könyvek, filmek, képregények, zeneszámok, egyszóval olyan alkotások, amelyek transzmediális univerzummá bővítik Poe és Doyle világát.

Figyelemre méltó – de egyáltalán nem példa nélkül álló –, ahogyan az irodalomtudós érdeklődése az írott szövegek mellett kiterjed az új médiumokra is. S bár Benyovszky a könyv előszavában kijelenti, hogy nem óhajt a médium „diszciplináris határokat összerosósó bűvös jelszavának engedve egyszer csak – a tényleges, filológiai alapú irodalmi stúdiumok rovására – filmmel, vizuális kultúrával, a digitális kommunikáció új műfajaival” (13) foglalkozni, a könyv nagy részében mégis ezt teszi. Persze nem holmi divatnak engedve, hanem feltehetően annak a belátásnak a következményeként, amely szerint az irodalom monomediális felfogása helyett sokkal gyümölcsözőbb és izgalmasabb az irodalmi művek és más médiumok közötti kapcsolatok vizsgálata. A Sherlock Holmesről szóló tanulmányok elméleti horizontja egyértelműen és következetesen transzmediális – állítson bármit is a szerző az előszóban –, ennél fogva éppen az irodalom „tényleges, filológiai alapú” tanulmányozását teszik – látens módon – kritika tárgyává.

Ettől függetlenül az előszó világosan orientál a könyv céljait és módszereit illetően (a szerző nemcsak a szövegi és képi világok közötti cserefolyamatok dinamikáját és a hősök médiumközi vándorlásának nyomon követését harangozza be, hanem a befogadás során létrejövő élményszerűség mozzanatának fontosságára is felhívja a figyelmet), így talán kevésbé lepi meg az olvasót, hogy az első tanulmány nem Edgar Allan Poe műveiről vagy annak irodalmi továbbgondolásairól, hanem a Nox Arcana elnevezésű dark ambient zenekar *The Shadow of the Raven* című albumáról szól. A későbbiekben aztán előkerülnek a Poe-szövegek (mindenekelőtt *A Morgue utcai kettős gyilkosság*, a *William Wilson*, a *Monsieur Valdemar kóresete tényszerű megvilágításban*, *Az Usher-ház vége*, *Az áruló szív*, az *Arthur Gordon Pym*, *A kút és az inga* és persze *A holló*), valamint azok intertextuális kapcsolatai is.

Érdeemes hangsúlyozni, hogy Benyovszky vizsgálatai nemcsak médiumköziek, hanem kultúraköziek is. Ezt bizonyítják azok az elemzések, amelyek az amerikai, az olasz, a cseh és a lengyel irodalom (magyar nyelvterületen kevésbé ismert és kutatott) szerzőit és műveit helyezik középpontba. Például Matthew Pearl *Poe árnya* című regényét, Stefan Grabiński (a „lengyel Poe”) egy novelláját vagy éppen Gustav Herling-Grudziński egy elbeszélését. Az elemzések elsősorban a jelentés nyitottságára, valamint a határsértő aktusok feltérképezésére fókuszálnak. Közös voná-

suk, hogy nemcsak az említett szerzők műveiről tudunk meg többet belőlük, hanem sokszor új fényt vetnek Poe játékba hozott műveire is. Mindemellett, természetesen, a kortárs magyar irodalom is szerephez jut a könyvben. Különösen érdekes az a tanulmány, amely Tózsér Árpád *Hommage E. A. P.* című verséből fejti vissza a Poe-intertextusokat, valamint A *holló* három kortárs magyar (Orbán János Dénes, Varró Dániel, Győri László) újraírását elemző írás is.

A könyv második felében olvasható Holmes-tanulmányok (így nevezem őket, mert nem a szerzőt és nem is mindig annak valamely művét állítják előtérbe, hanem elsősorban Sherlock Holmes műveken, korokon, nyelveken és médiumokon áthagyományozódó alakját) némileg más kérdések mentén szerveződnek, mint a Poe-tanulmányok. Holmes esetében sokkal hangsúlyosabb lesz a hős (és a mű, amelyben megjelenik) populáris jellege, valamint médiumok és kultúrák közötti vándorlása. Ez utóbbi nyomon követése egy egészen elképesztő apparátus mozgatóját igényli, hiszen „a Holmes-utánezatok és -paródiák száma légió” (241). Benyovszky mégis magabiztosan, imponáló tudással felvértezve vezeti végig az olvasót a Holmes-univerzumon. A *Hamis Holmes-ok ál-Watsonok* című tanulmányában például számba veszi a Holmes-továbbírások különböző stratégiáit – a megíratlan esetektől, a gyerekkort és a magánéletet tematizáló műveken át a különböző crossoverekig.

A könyv második részében fontos szerephez jutnak az irodalommal kapcsolatban álló médiumok: elsősorban a képregény (mindenekelőtt Petr Kopl művei) és a film (például Guy Ritchie két Holmes-filmje és főként a BBC Sherlock-sorozata). Ez utóbbi kapcsán olyan kérdések kerülnek előtérbe, mint a Doyle-szövegek motívumainak technikai médiumokon keresztül történő vándorlása, vagy éppen a sorozat extradiegetikus és metaleptikus vonatkozásai (a fiktív alakok által működtetett valós honlapok és blogok). Benyovszky ezzel kapcsolatban arra is rámutat, hogy Sherlock Holmes mint irodalmi hős transzmediális jellege nem új találmány, hiszen az illusztráció már az első megjelenésétől kezdődően szervesen hozzátartozott, sőt nagy mértékben alakította a róla formált képet.

Összességében elmondható, hogy Benyovszky Krisztián könyve egy nagyon izgalmas, aktuális kérdéseket feszegető, nagy tárgyi tudást felvonultató könyv, amely részben populáris témája, részben pedig olvasmányos stílusa miatt jó eséllyel pályázhat nemcsak a szakma, hanem a szélesebb közönség érdeklődésére is.